

อิสรเสรีภาพของสื่อศิลปะการแสดงในการนำเสนอประเด็นทางการเมืองหลังรัฐประหาร 2557 : กรณีศึกษาพระจันทร์เสี้ยวการละครและกลุ่มละคร B-floor

Freedom of the Performing Arts in Presenting Political Issues after the 2014 Coup; Case Studies from Crescent Moon Theatre and B-floor Theatre.

ภัทรา โตะบุรินทร์

Pattra Toburin

สาขาวิชาสหวิทยาการ วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Integrated Science Interdisciplinary Studies College of Thammasat University

บทคัดย่อ

การศึกษา “อิสรเสรีภาพของสื่อศิลปะการแสดงในการนำเสนอประเด็นทางการเมืองหลังรัฐประหาร 2557 : กรณีศึกษาพระจันทร์เสี้ยวการละครและกลุ่มละคร B-floor” มุ่งศึกษาสถานภาพด้านอิสรเสรีภาพของพระจันทร์เสี้ยวการละครและกลุ่มละคร B-Floor หลังรัฐประหาร 2557 และเพื่อวิเคราะห์การนำเสนอการปรับตัว/ต่อรองของกลุ่มละครขนาดเล็กทั้งสองกลุ่มในการยืนยันเรื่องเสรีภาพของตนเอง

ในการวิจัยครั้งนี้เลือกใช้กรณีศึกษาจากกลุ่มละครขนาดเล็กในประเทศไทย ได้แก่ กลุ่มพระจันทร์เสี้ยวการละครและกลุ่ม B-Floor ทั้งนี้ศึกษาผ่านรูปแบบและเนื้อหาของผลงานการแสดงที่นำเสนอประเด็นทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2557 – 2560 จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ “Between (ระยะใกล้อันเว้งว่าง)”, รื้อ (being Paulina Salas and the practice)”, “Something Missing”, เรื่อง Ceci n'est pas la politique “นี่ไม่ใช่การเมือง” และ เรื่อง “Fundamental” การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบ “การวิเคราะห์สาระ” (Content Analysis) ที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Analysis of Qualitative Data) ผ่านการตีความ (Interpretative Approach) ผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์ทางการเมืองทั้งก่อนและหลังรัฐประหาร 2557 ส่งผลต่ออิสรเสรีภาพของกลุ่มละครขนาดเล็กอย่างชัดเจน แต่พระจันทร์เสี้ยวการละครและกลุ่ม B-floor ยังคงยืนหยัดสร้างสรรค์ผลงานละครเวทีเพื่อสื่อสาร “เสรีภาพทางความคิด” กับผู้ชมตลอดระยะเวลา 4 ปี เพื่อยืนยันว่าพื้นที่ทางศิลปะคือพื้นที่แม่แบบของปฏิบัติการทางประชาธิปไตยอย่างไม่มีพื้นที่ใดเทียบเคียงได้ในทางสังคม ด้วยความเชื่อมั่นว่าศิลปะสามารถใช้เป็นเครื่องมือบันทึกช่วงเวลาของสังคมแต่ละยุคสมัยและเป็นการแสดงออกถึงเสรีภาพในการสะท้อนความจริงผ่านการสร้างสรรค์ผลงานสู่สังคม

ในด้านการปรับตัว/ต่อรองกับอำนาจนาเพื่อยืนยันเรื่องเสรีภาพของกลุ่มละครขนาดเล็กในช่วงหลังรัฐประหาร 2557 แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การใช้พื้นที่ทางศิลปะของละครเวทีในการทำสงครามแย่งชิงพื้นที่ทางความคิด (war of position) ผ่านละครเวทีทั้ง 5 เรื่องในการสร้างกระบวนการตั้งคำถามต่อเหตุการณ์/ประเด็นทางสังคมและการเมืองอย่างหลากหลายในการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นประเด็นสำคัญร่วมกันนั่นคือ ประเด็นเรื่อง ‘การละเมิดสิทธิมนุษยชน’, ‘การชำระและบันทึกประวัติศาสตร์’ (ประวัติศาสตร์ที่ไม่ถูกเล่าหรือบิดเบือนและทำให้พล่าเลื่อนไป เช่น เหตุการณ์สำคัญทางการเมือง เช่น 6 ตุลา 2519 ฯลฯ) ‘ความขัดแย้งทางการเมือง’, ‘ความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมกันในสังคม’ และ ‘การล่าแม่มด’(การทำร้าย/การกำจัดคนที่คิดต่างไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม) ในส่วนที่สอง คือ การที่กลุ่มละครขนาดเล็กทั้งสองกลุ่มได้ใช้ผลงานละครเวทีในการเปิดพื้นที่ให้สมาชิกในทุกภาคส่วน (parts) สามารถเข้ามามีส่วนร่วมใน

การเมืองการปกครองของตนได้อย่างเต็มที่ ด้วยการใช้รูปแบบในการนำเสนอผลงานละครเวทีของพระจันทร์เสี้ยวการละครและกลุ่มB-floor ซึ่งมีลักษณะสำคัญร่วมกันคือ Collaboration การสร้างการมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของอิสรเสรีภาพที่ประกอบไปด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างงานระหว่างผู้กำกับการแสดง นักแสดงและทีมงาน และการมีส่วนร่วมระหว่างนักแสดงกับผู้ชม ซึ่งเป็นเรื่องของสุนทรียะในการถกเถียงมากกว่าสยบยอม เป็นเรื่องของการแสดงออกมากกว่าเก็บกดปิดกั้น เป็นเรื่องของการนำเอาผู้ที่ไม่เคยรับรู้ที่เกี่ยวข้องมาเกี่ยวข้องกัน และเป็นการให้ที่ยืนในสังคมที่มีการเมืองให้กับผู้ที่ไร้ที่ทางในสังคม

คำสำคัญ : อิสรเสรีภาพ, กลุ่มละครขนาดเล็ก, รูปแบบของละคร, เนื้อหาของละคร

ABSTRACT

This research on “Freedom of Performing Arts for Presenting Political Issues After the 2014 Coup: Case Studies of the Crescent Moon Theatre and the B-Floor Theatre” aims to study on freedom status of the Crescent Moon Theatre and the B-Floor Theatre after 2014 Coup as well as to analyze on adjustment/ negotiation of both small theatre groups to affirm their freedom.

This research was conducted based on case studies of the Crescent Moon Theatre and the B-Floor Theatre by studying through forms and content of 5 performing arts presenting political issues during 2014 – 2017 consisted of “Between”, “Being Paulina Salas and the Practice”, “Something Missing”, “Cecin'est pas la politique”, and “Fundamental”. The research methodology was Content Analysis emphasizing on Analysis of Qualitative Data conducted through Interpretative Approach.

The results revealed that political situations, before and after 2014 Coup, explicitly affected to freedom of small theatre groups. However, the Crescent Moon Theatre and the B-Floor Theatre remained insistent on creating more performing arts throughout these 4 years in order to communicate “freedom of thought” to audiences and affirm that art is the incomparable model of democratic action in Thai society.

Adjustment/Negotiation of small theatre groups with competent authorities utilized for affirming freedom after 2014 Coup was divided into 2 parts including: Utilization of performing arts as the weapon in the war of position based on 5 performing arts in order to question on various social/political issues/situations leading to essentially common issues, and Utilization of performing arts as the key to open art spaces to all parts to participate in politics and administration fully through the forms of theatre presented by the Crescent Moon Theatre and the B-Floor Theatre under commonly remarkable feature, i.e., Collaboration – building participation in creation process among director, performers, and crews as well as building participation between performers and audiences, that were considered as esthetic of controversy in lieu of acceptance, connection among persons who had never realized that they were related to one another, and political opportunity provided to persons who had social roles.

Keywords : Liberty / Freedom, Theatre group, form of theatre, content

บทนำ

หลังการรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 ที่ผ่านมามาสงคมไทยถือเป็นช่วงเวลาเปราะบางทางการเมือง ปรากฏการณ์การแทรกแซงงานศิลปะที่เกิดขึ้นกับการแสดงเดี่ยวของอรอนงค์ ไทยศรีวงศ์ (กลุ่มB -Floor) เรื่อง “บางละเมิด” ซึ่งเป็นการนำมาจัดแสดงใหม่เป็นครั้งที่สอง ระหว่างวันที่ 22 มกราคม –9 กุมภาพันธ์ 2558 (ครั้งแรกจัดแสดงในปี 2554 และได้รับรางวัลบทละครดั้งเดิมยอดเยี่ยมจากชมรมวิจารณ์ศิลปะการแสดงที่จัดขึ้นในปี 2012) ได้ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง เมื่อทหารเข้ามาเย็นค่ำขาคับกับทีมงานให้ทำจดหมายขออนุญาตจัดการแสดง อีกทั้งยังส่งเจ้าหน้าที่ทหารมาเฝ้าชมการแสดง ถ่ายภาพนิ่งและวิดีโอตั้งแต่วันแรกจนวันสุดท้ายของการแสดง ตลอดช่วงเวลานั้นเกิดปรากฏการณ์ใน Facebook ของผู้คนทั้งในวงการละครและผู้ชมที่ต่างพากันตั้งสถานะบน Facebook ส่วนตัวโดยมีการติด hashtag “#ขออนุญาตหรือยังครัช” เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความไม่พอใจต่อการแทรกแซงงานศิลปะของอำนาจทางการเมือง ในขณะที่ปฏิกิริยาของผู้ชมที่มีต่อเนื้อหาสำคัญของละครเรื่องบางละเมิดที่ว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชน ได้เสียงตอบรับจากผู้ชมทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับวิธีการนำเสนอของละครเรื่องดังกล่าว ด้วยการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักแสดงกับผู้ชมอย่างใกล้ชิด เช่นในรอบการแสดงเมื่อวันที่ 26 มกราคม 2558 ผู้ชมหญิงท่านหนึ่งยกมือบอกกับนักแสดงว่าขอออกจากชมละครเพราะรู้สึกว่าการละครแย่มาก เธอไม่พอใจต่อเนื้อหาและรูปแบบของการแสดงที่คุกคามผู้ชมอย่างเธอ ฉากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักแสดงและผู้ชมในวันนั้นจึงเกิดขึ้นแบบฉับพลัน การเจรจาโต้ตอบระหว่างทั้งสองนำไปสู่การที่นักแสดงยินดีให้ผู้ชมท่านนั้นออกจากชมการแสดงเพื่อยืนยันถึงเสรีภาพในการแสดงออกของผู้ชม (omuretto.2558.ออนไลน์) หรือเหตุการณ์ที่มีทหารมาเฝ้าดูการแสดงละครทุกรอบที่สร้างความรู้สึกถูกคุกคามให้เกิดกับนักแสดงรวมถึงผู้ชม นักแสดงเองก็ได้ใช้โอกาสนี้ในการตั้งคำถามการทำหน้าที่ของทหารมาเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงด้วยการสร้างปฏิสัมพันธ์กับทหารในฐานะผู้ชมพิเศษในแต่ละรอบการแสดง สถานการณ์เช่นนี้ดูเหมือนทหารเองก็ถูกคุกคามจากนักแสดงและผู้ชมเช่นกัน หรือจริงๆแล้วในสังคมไทยเราต่างคุกคามซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา

จากกรณีของ“บางละเมิด”แม้สุดท้ายแล้วการจัดการแสดงของคณะละครต่างๆหลังจากนั้นก็ไม่ต้องดำเนินการขออนุญาตจากทหารรวมถึงไม่ปรากฏการคุกคามที่ชัดเจนแบบนั้นอีกเลยก็ตาม แต่ก็ส่งผลให้การนำเสนอประเด็นในละครเวทีที่ว่าด้วยเรื่องอำนาจในสังคมและการเมืองไทย (ทั้งทางตรงและทางอ้อม)เป็นไปอย่างแคบคายมากขึ้น ส่งผลให้กลุ่มละครขนาดเล็กเสี่ยงที่จะการกล่าวถึงประเด็นทางการเมืองโดยตรง แต่ก็ยังสามารถชี้ให้ผู้ชมได้เห็นถึงประเด็นดังกล่าวที่ซ่อนอยู่ในเนื้อหาและรูปแบบการแสดงได้ เช่น การแสดงเรื่อง “In เธอ’s view : A Documentary Theatre” ที่กล่าวถึงนัยยะเกี่ยวกับเหตุการณ์วันที่ 6 ตุลา, เรื่อง “Hear the Wind Sing สดับลมขับขาน” บทประพันธ์ของมูราคามิ เรื่องราวของคนหนุ่มสาวในยุคแสงสว่างที่แม้จะใช้ฉากหลังเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในญี่ปุ่น แต่ก็สามารถเชื่อมโยงกับการเมืองไทยในช่วงเวลาเดียวกันผ่านบทเพลง “เดือนเพ็ญ” , ละครเวทีเรื่อง “เพลงนี้พ่อเคยร้อง 3 Days in May” ที่เล่นกับตัวเลขวันที่ ที่สาวกับน้องชายนัดกันมาทำบุญให้พ่อผู้ล่วงลับนั่นคือ วันที่ 17 พฤษภาคม 2553 , 19 พฤษภาคม 2555 และ 22 พฤษภาคม 2557 ซึ่งเป็น 3 วันในเดือนพฤษภาคมที่มีความหมายทางการเมือง แม้เนื้อหาในละครจะแทบไม่กล่าวถึงเหตุการณ์ทางการเมืองเลยก็ตาม ตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการพยายามใช้เสรีภาพในการแสดงออกของกลุ่มละครขนาดเล็กในสังคมไทยที่แม้บริบททางสังคมจะไม่เอื้อให้แสดงออกได้อย่างเต็มที่ แต่กลุ่มละครละครขนาดเล็กเหล่านี้ก็ยังคงไม่หวาดเกรงที่จะแสดงออกอย่างเสรีผ่านผลงานทางศิลปะที่แคบคาย

นอกจากนี้ยังมีทฤษฎีที่ผู้วิจัยสนใจที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์การนำเสนอ ปรับตัว/ต่อรองของกลุ่มละครขนาดเล็กในประเทศไทยภายใต้บริบททางการเมืองหลังรัฐประหาร 2557 ได้แก่แนวคิดสุนทรียศาสตร์การเมือง (politics of aesthetics) ของฌาคส์ รองซีแยร์ (Jacques Rancière) คือเรื่องการต่อสู้ของการแบ่งแยกการรับรู้ (the partition of

the perceptible) ในสังคมการเมือง เป็นการเปิดพื้นที่ให้ส่วนต่าง ๆ ในสังคมการเข้ามามีส่วนในทางการเมืองซึ่งไม่ใช่เรื่องของการต่อสู้เพื่อเอาชนะคะคานกัน แต่เป็นเรื่องของการต่อสู้เพื่อให้ส่วนใด ๆ ที่ไม่เคยมี/ไม่เคยถูกนับรวมเข้ามาได้ ถูกนับรวมหรือมีส่วนในทางการเมือง การเปิดพื้นที่ให้สามารถพูดถึง/คิดถึงใน “ประชาธิปไตย” อย่างแตกต่างหลากหลายได้ สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพูดคุย และสามารถจัดสรรพื้นที่ให้กับความแตกต่างหลากหลายนั้น ๆ ให้อยู่ร่วมกันได้ การเมืองจึงเป็นพื้นที่ของกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากส่วนต่าง ๆ ของสังคมอันเกี่ยวพันกับเสรีภาพและความเท่าเทียมและเป็นเรื่องของสุนทรีย์ในการถกเถียงมากกว่าสยบยอม เป็นเรื่องของการแสดงออกมากกว่าเก็บกดปิดกั้น เป็นเรื่องของการนำเอาผู้ที่ไม่เคยรับรู้ที่เกี่ยวข้องมาเกี่ยวข้องกัน และเป็นการให้ที่ยืนในสังคมที่มีการเมืองให้กับผู้ที่ไร้ที่ทางในสังคม(Rancière, 2006, p.1-12)

รวมถึงแนวคิดเรื่องการครองอำนาจนำของ แอนโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) คือ การใช้อำนาจของกลุ่ม / ชนชั้นใด ๆ เพื่อสร้างภาวะการครอบครองความคิด และมีอำนาจนำเหนือกลุ่ม / ชนชั้นอื่น ๆ ในสังคม โดยที่การใช้ อำนาจดังกล่าวนี้ปราศจากการใช้ความรุนแรง หรือการบังคับในเชิงกายภาพ แต่เป็นการใช้อำนาจผ่านทางกลไกต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการ เช่น การใช้สื่อ และสถาบันต่าง หรือสิ่งใด ๆ ก็ตามที่สามารถนำมาใช้เพื่อโน้มน้าวชักจูงและครอบงำทางความคิดได้ ทั้งนี้กลไกต่าง ๆ นี้จะถูกกลุ่ม/ชนชั้นที่ต้องการครองอำนาจนำ นำมาใช้ในพื้นที่ทางสังคมที่เรียกว่า “ประชาสังคม” ควบคู่กันไปกับการใช้อำนาจบังคับในสังคมการเมือง เพื่อให้สามารถสร้างภาวะการครองอำนาจนำได้อย่างเบ็ดเสร็จ ในการครอบงำย่อมมีการต่อต้านขัดขืน แนวคิดนี้มีมุมมองว่า การต่อรองอำนาจนำนั้นเป็นการต่อสู้เพื่อช่วงชิงพื้นที่ทางความคิด (war of position) ซึ่งการต่อรองความหมาย ต่อรองอำนาจในสังคมนั้น เกิดขึ้นได้โดยการรวมกลุ่มพลังทางสังคม ที่มีเจตคติตรงกันที่จะต่อรอง ความหมายบางสิ่ง ซึ่งสิ่งสำคัญคือ พื้นที่ทางสังคมที่มากพอที่จะให้กลุ่มพลังทางสังคม นั้นได้ร่วมแสดงบทบาท ช่วงชิงพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นหรือกระทำการใด ๆ อันเป็นการต่อรองความหมายที่ถูกครอบงำอย่างทรงพลัง (Gramsci, 1971: 149)

จากการวิเคราะห์ข้อมูล แนวคิด ทฤษฎีเบื้องต้นพบว่า กลุ่มละครเวทีขนาดเล็กพยายามใช้ละครเป็นพื้นที่ในการแสดงออกซึ่งอิสรเสรีภาพ การแสดงออกซึ่งการต่อสู้/ต่อรองทางการเมือง โดยการใช้ศิลปะการแสดงในฐานะ “สื่อทางเลือก” เพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ของพวกเขาในรูปแบบของละครเวทีขนาดเล็ก ในพื้นที่ที่สร้างสรรค์ขนาดเล็กที่เรียกว่า “Art Space” ซึ่งกระจายตัวอยู่ในมุมต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานคร โดยผลงานของพวกเขามุ่งปลูกฝังความรู้สึก (feeling) ของผู้ชมรวมถึงการพยายามสร้างพื้นฐานความรู้ (knowledge) ความเข้าใจ (understanding) ร่วมกันในเรื่องการพัฒนาความเป็นมนุษย์ ความหลากหลายทางอัตลักษณ์ ความใส่ใจในปัญหาสังคม ฯลฯ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสถานภาพด้านอิสรเสรีภาพของพระจันทร์เสี้ยวการละครและกลุ่มละคร B-floor หลังรัฐประหาร 2557
- 2) เพื่อวิเคราะห์การนำเสนอ การปรับตัว/ต่อรองของกลุ่มพระจันทร์เสี้ยวการละครและกลุ่มละคร B-floor ในการยืนยันเรื่องเสรีภาพของตนเอง

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาอิสรเสรีภาพในสื่อศิลปะการแสดงโดยเลือกใช้กรณีศึกษาจากกลุ่มละครขนาดเล็กในประเทศไทย ได้แก่ กลุ่มพระจันทร์เสี้ยวการละคร และกลุ่ม B-Floor ทั้งนี้ศึกษาผ่านรูปแบบและเนื้อหาของผลงานการแสดงที่นำเสนอประเด็นทางการเมืองในช่วงปี พ.ศ.2557 – 2560 ดังนี้

1) ผลงานการจัดแสดงของกลุ่มพระจันทร์เสี้ยวการละคร ในช่วงปี พ.ศ.2557 – 2560 จำนวนทั้งสิ้น 2 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง “Between (ระยะใกล้อันเว้าแหว่ง)” ความร่วมมือระหว่างกลุ่มพระจันทร์เสี้ยวการละครกับคณะละคร 8X8 ของนิกร แซ่ตั้ง จัดแสดงในปี 2558 และเรื่อง “รื้อ (being Paulina Salas and the practice)” ละครเนื่องในวาระครบรอบ 40 ปี เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ร่วมแสดงในเทศกาลศิลปะนานาชาติแพนเธียครั้งที่ 9 จัดแสดงในปี 2559

2) ผลงานการจัดแสดงของกลุ่ม B-Floor ในช่วงปี พ.ศ.2557 – 2560 จำนวนทั้งสิ้น 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง “Something Missing” การร่วมงานระหว่างคณะละครเกาหลี่ Theatre Momggol และคณะละครไทย โดย B-Floor Theatre มีการจัดแสดงในปี 2558 และ 2560 , เรื่อง Ceci n'est pas la politique “นี่ไม่ใช่การเมือง” จัดแสดงในปี 2558 และ 2560 และ เรื่อง “Fundamental” การแสดงรำลึกในวาระครบรอบ 40 ปี 6 ตุลา จัดแสดงในปี 2559

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “อิสรเสรีภาพของสื่อศิลปะการแสดงในการนำเสนอประเด็นทางการเมืองหลังรัฐประหาร 2557 : กรณีศึกษาพระจันทร์เสี้ยวการละครและกลุ่มละคร B-floor” มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อศึกษาสถานภาพด้านอิสรเสรีภาพหลังรัฐประหาร 2557 ของกลุ่มละครขนาดเล็กในประเทศไทย โดยใช้กรณีศึกษาของพระจันทร์เสี้ยวการละครและกลุ่มละคร B-floor รวมถึงวิธีการนำเสนอ การปรับตัวหรือต่อรองอย่างไรเพื่อยืนยันเรื่องเสรีภาพของตนเอง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบ “การวิเคราะห์สาระ” (Content Analysis) ที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Analysis of Qualitative Data) ผ่านการตีความ (Interpretative Approach) การกระทำทางสังคมและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏในผลงานศิลปะการแสดงของกลุ่มละครขนาดเล็กทั้งสองกลุ่ม โดยวิเคราะห์องค์ประกอบด้านรูปแบบและเนื้อหาที่ปรากฏในช่วงปี พ.ศ.2557 – 2560 ทั้งนี้ในการดำเนินวิจัยมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

ศึกษารวบรวมข้อมูลประวัติของกลุ่มละครขนาดเล็กกรณีศึกษากลุ่มพระจันทร์เสี้ยวการละคร และกลุ่ม B-Floor จากเอกสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ หนังสือ และสื่อออนไลน์ต่าง ๆ

1) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกสมาชิกกลุ่มพระจันทร์เสี้ยวการละคร และกลุ่ม B-Floor จำนวน กลุ่มละ 2 คน

2) นำข้อมูลบริบททางการเมือง (ผลจากการรัฐประหาร 2557) มาวิเคราะห์ตีความ และอธิบายความสัมพันธ์กับข้อมูลของกลุ่มละครขนาดเล็กที่ได้ ด้วยวิธีการ “การวิเคราะห์สาระ” (Content Analysis) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ในการศึกษาสถานภาพด้านอิสรเสรีภาพของพระจันทร์เสี้ยวการละครและกลุ่มละคร B-floor หลังรัฐประหาร 2557

3) วิเคราะห์องค์ประกอบด้านรูปแบบและเนื้อหาจากผลงานการแสดงที่นำเสนอประเด็นทางการเมืองในช่วงปี พ.ศ.2557 -2560 จำนวน 5 เรื่อง ดังนี้

- ละครเวทีเรื่อง “Between (ระยะใกล้อันเว้าแหว่ง)” เกิดจากความร่วมมือระหว่างพระจันทร์เสี้ยวการละคร โดย เบญจ บุษราคัมวงศ์ กับ นิกร แซ่ตั้ง จากคณะ 8X8

- ละครเวทีเรื่อง “รื้อ” (being Paulina Salas and the practice) จัดแสดงในเทศกาลศิลปะนานาชาติแพนเธียครั้งที่ 9 เนื่องในวาระครบรอบ 40 ปี เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 โดยพระจันทร์เสี้ยวการละคร

- ละครเวทีเรื่อง “Something Missing” ศิลปะการแสดงร่วมสมัยของสองกลุ่มละคร physical theatre ได้แก่คณะละคร Momggol โดยผู้กำกับ Jongyeon Yoon จากประเทศเกาหลีใต้และ อีระวิวัฒน์ มุลวิไล ผู้กำกับการแสดงจากกลุ่ม B-floor ประเทศไทย

- ละครเวทีเรื่อง “Fundamental” การแสดงรำลึกในวาระครบรอบ 40 ปี 6 ตุลาคม ปี 2559 โดย กลุ่ม B –floor

- ละครเวทีเรื่อง “Ceci n'est pas la politique (นี่ไม่ใช่การเมือง)” ออกแบบการแสดงและกำกับการแสดงโดย จารุพันธ์ พันธชาติ จากกลุ่ม B-floor

4) นำแนวคิดเรื่องสุนทรียศาสตร์การเมืองของ ฌาคส์ ร็องซีเยร์, แนวคิดการครองอำนาจนำของ อันโตนิโอ กรัมสซี และบริบททางการเมือง (ผลจากการรัฐประหาร 2557) มาวิเคราะห์ตีความ และอธิบายความสัมพันธ์กับข้อมูลที่ได้จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบด้านรูปแบบและเนื้อหาของผลงานทั้ง 5 เรื่อง ด้วยวิธีการ “การวิเคราะห์สาระ” (Content Analysis) เพื่อหาวิธีการนำเสนอ การปรับตัว/ต่อรองของกลุ่มพระจันทร์เสี้ยวการละครและกลุ่มละคร B-floor ในการยืนยันเรื่องเสรีภาพของตนเอง

5) สรุปผลการวิจัย และนำเสนอรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

อิสระเสรีภาพ (Liberty / Freedom) หมายถึง แก่นหลักของความเป็นประชาธิปไตย สังคมที่ดีต้องให้เสรีภาพพื้นฐานแก่ปัจเจกชน อาทิ เสรีภาพทางความคิด (freedom of thought) เสรีภาพในความเชื่อทางศาสนา (freedom of religion) เสรีภาพในการพูด (freedom of speech) เสรีภาพในการแสดงออก (freedom of expression) เสรีภาพทางวิชาการ ในการศึกษาหาความรู้ เสรีภาพในทางการเมือง

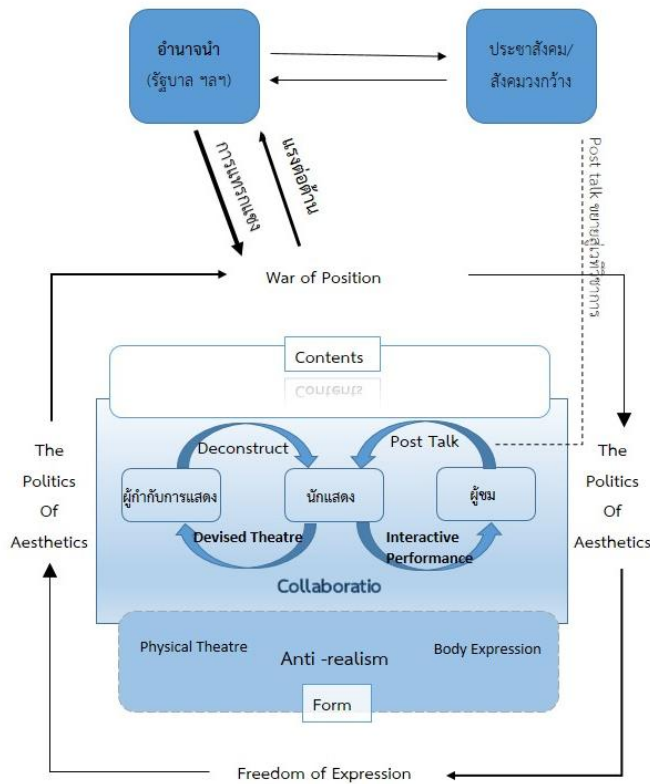
กลุ่มละครขนาดเล็ก หมายถึง กลุ่มละครที่มีได้มุ่งหวังผลิตละครเพื่อการพาณิชย์ มีลักษณะการลงทุนน้อย ทั้งอุปกรณ์การแสดงและนักแสดง แต่ต้องใช้ความคิดอย่างมากในการจัดการแสดง การเล่าเรื่องด้วยวิธีที่หลากหลาย ไม่บอกความอย่างตรงไปตรงมา มุ่งสร้างปัญญาให้กับสังคม หรือกระตุ้นให้เกิดความคิดเชิงปรัชญา

รูปแบบของละคร (form of theatre) หมายถึง ลักษณะและวิธีการการนำเสนอเนื้อหาของละคร ที่อาจเป็นไปได้ทั้งเป็นละครแบบสมจริง (realistic) หรือไม่สมจริง (non-realistic) เป็นละครที่ผู้ชมมีส่วนร่วม (audience's participation) หรือไม่มีส่วนร่วม เป็นต้น

เนื้อหาของละคร (content) หมายถึงกระบวนการสร้างเนื้อหาของละครที่เริ่มตั้งแต่การเลือกและวิเคราะห์ประเด็น และการสร้างโครงเรื่องที่สัมพันธ์กับรูปแบบที่เลือกใช้

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถนำมาอธิบายในรูปแผนผังสรุปกระบวนการผลิตผลงานศิลปะการละครในการนำเสนอประเด็นทางการเมืองของกลุ่มละครขนาดเล็กได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แผนผังสรุปกระบวนการผลิตผลงานศิลปะการละครในการนำเสนอประเด็นทางการเมืองของกลุ่มละครขนาดเล็ก

จากแผนผังจะเห็นได้ว่าศิลปะการละครเป็นพื้นที่ของการแสดงออกซึ่งเสรีภาพหรือ Freedom of Expression มันเป็นสิทธิโดยชอบธรรมของคนที่แสดงออกซึ่งเสรีภาพ ศิลปะในฐานะ Artistic freedom จึงเป็นเสรีภาพที่เราต้องปกป้องและสมควรได้รับการคุ้มครอง แม้ว่าในความเป็นจริงสำหรับสังคมไทยอาจห่างไกลจากการคุ้มครองเสรีภาพของการแสดงออกก็ตาม ด้วยบริบทสถานการณ์ทางสังคม การเมือง หลังการรัฐประหาร 2557 จากการวิเคราะห์การจัดแสดงละครเวทีของพระจันทร์เสี้ยวการละคร และกลุ่ม B - floor ระหว่างพ.ศ. 2557 – 2560 จำนวน 5 เรื่องที่นำเสนอประเด็นทางการเมือง ในการต่อรองกับอำนาจนำเพื่อยืนยันเรื่องเสรีภาพของตนเอง

การยึดอำนาจของรัฐบาลทหารด้วยการทำรัฐประหารปี 2557 คือการคุมอำนาจเบ็ดเสร็จโดยรัฐบาล คสช. การประกาศกฎอัยการศึกและบังคับใช้กฎหมายมาตรา 44 เป็นไปตามที่อันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) อธิบายว่าเป็นการสร้างและสืบทอด“อำนาจครอบงำ”(Domination) โดยผู้ยึดกุมอำนาจรัฐและมีอำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย (Legislation) และมีอำนาจบังคับรองรับ (Coercion) อยู่ด้วย แต่ในประชาสังคมนั้นจะมีการดำเนินการเพื่อสร้างและสืบทอดการครอบงำอำนาจนำโดยอาศัยวิธีการที่แตกต่างไป โดยใช้วิธีการสร้างความยินยอมพร้อมใจให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนโดยที่ประชาชนไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นการบังคับหรือเป็น“การยินยอมพร้อมใจโดยธรรมชาติ”(Spontaneously Consensus) (Anne Showstack, 1982, pp. 13-14 อ้างถึงใน วัชรพล พุทธรักษา, 2550) ซึ่งสำหรับรัฐบาล คสช.มี

ความพยายามจะสร้างการครองอำนาจนำดังกล่าว โดยใช้สถาบันต่างๆ ในสังคมที่เป็นแหล่งรวมของความสัมพันธ์ของ
ผู้คน ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา และสื่อมวลชน ฯลฯ ในการทำหน้าที่สร้างชุดอุดมการณ์
หนึ่งๆ ขึ้นมาตามความต้องการของกลุ่มที่พยายามสร้างภาวะการครองอำนาจนำ และทำหน้าที่ส่งต่อ สืบทอด
แพร่กระจาย อุดมการณ์ดังกล่าวโดยปราศจากการใช้อำนาจบังคับ (Coercion) และการใช้กำลังบังคับในเชิงกายภาพ
หากแต่เป็นการใช้อำนาจในลักษณะของการชักจูง โน้มนำ หรือกล่อมเกลาคความรู้ ความคิดของคนเป็นหลัก เพื่อ
ก่อให้เกิดซึ่งความยินยอมพร้อมใจ (Consent) ของคนในสังคม และก่อให้เกิดโลกทัศน์ที่เป็นแบบเดียวกัน ตามความ
ต้องการของกลุ่มผู้พยายามสร้างภาวะการครองอำนาจนำ แม้รัฐบาลจะพยายามดำเนินการเรื่องการปฏิรูปการเมือง
ปฏิรูประบบราชการ การปฏิรูปการศึกษาการให้คำมั่นสัญญาที่จะส่งเสริมความสุขแก่ประชาชน ฯลฯ แต่ด้วยนโยบายการ
ควบคุมสื่อ การกีดกัน ปิดกั้น จับกุมผู้ที่เห็นต่าง หรือการพยายามเข้ามาควบคุมหรือคุกคามการทำงานศิลปะ ฯลฯ ดู
เหมือนจะไม่สามารถสร้างการครองอำนาจนำที่เกิดจากความยินยอมพร้อมใจของคนบางกลุ่มได้

ดังนั้นในสถานะทางสังคมการเมืองที่มีการแทรกแซงโดยอำนาจรัฐยิ่งมีการแทรกแซงมากเท่าไรก็ส่งผลให้เกิด
แรงต้านจากกลุ่มศิลปินมากขึ้นเท่านั้น ในการต่อรองกับอำนาจนำเพื่อยืนยันเรื่องเสรีภาพของกลุ่มละครขนาดเล็กในช่วง
หลังรัฐประหาร 2557 ศิลปินได้ใช้พื้นที่ทางศิลปะของละครเวทีในการทำสงครามแย่งชิงพื้นที่ทางความคิด (war of
position) ผ่านละครเวทีทั้ง 5 เรื่องตามแผนภาพในส่วนของเนื้อหา (contents) กลุ่มละครขนาดเล็กได้นำเสนอเนื้อหา
ที่เป็นการตั้งคำถามต่อเหตุการณ์/ประเด็นทางสังคมและการเมืองอย่างหลากหลาย ในการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นประเด็น
สำคัญร่วมกันได้แก่ ประเด็นเรื่อง ‘การละเมิดสิทธิมนุษยชน’, ‘การชำระและบันทึกประวัติศาสตร์’ (ประวัติศาสตร์ที่ไม่
ถูกเล่าหรือบิดเบือนและทำให้พล่าเลื่อนไป เช่น เหตุการณ์สำคัญทางการเมือง เช่น 6 ตุลา 2519 ฯลฯ) ‘ความขัดแย้ง
ทางการเมือง’, ‘ความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมกันในสังคม’ และ ‘การล่าแม่มด’ (การทำร้าย/การกำจัดคนที่คิดต่างไม่ว่าจะ
ทางตรงหรือทางอ้อม) ซึ่งจะเห็นได้ว่าประเด็นต่างๆ ล้วนเกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบันทั้งการที่ประชาชนถูกละเมิดสิทธิใน
การพูดบางเรื่องราว กรณีการถูกเรียกตัวเข้าค่ายทหารของนักเคลื่อนไหวทางการเมือง การถูกจับด้วยข้อหาผิดมาตรา
112 เป็นต้น หรือประเด็นการชำระประวัติศาสตร์ก็สืบเนื่องมาจากวาทกรรม “การปรองดอง” “สมานฉันท์” “การคืน
ความสุข” ฯลฯ ซึ่งในการดำเนินการเพื่อความปรองดองย่อมหนีไม่พ้นเรื่องการตรวจสอบข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ความ
รุนแรงทางการเมือง ซึ่งก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้จริง หรือสถานการณ์การกำจัดคนที่คิดต่าง คนที่คิดไม่เหมือนคนส่วนใหญ่
กระแสของคำว่า “คนดี” จนเกิดการล่าแม่มดคนที่เห็นต่างโดยเฉพาะการล่าแม่มดทาง Social media ที่มีความรุนแรง
สูงมาก การที่กลุ่มละครนำเสนอเรื่องราว 6 ตุลา ทั้งเรื่อง “รื้อ” และเรื่อง “Fundamental” นอกจากเพื่อรำลึก 40 ปี
6 ตุลาแล้ว ยังเป็นการสื่อถึงถึงการเมืองการปกครองในปัจจุบันที่อยู่ภายใต้รัฐบาลทหารไม่ต่างกัน เป็นต้น

ในส่วนต่อมาของแผนภาพ คือ การที่กลุ่มละครขนาดเล็กทั้งสองกลุ่มได้ใช้ผลงานละครเวทีในการเปิดพื้นที่ให้
สมาชิกในทุกภาคส่วน (parts) สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองของตนได้อย่างเต็มที่ ด้วยการ
รูปแบบในการนำเสนอผลงานละครเวทีของพระจันทร์เสี้ยวการละครและกลุ่ม B- floor ซึ่งมีลักษณะสำคัญร่วมกันคือ
Collaboration การสร้างการมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของอิสรเสรีภาพ ที่ประกอบไปด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมใน
กระบวนการสร้างงานระหว่างผู้กำกับการแสดง, นักแสดงและทีมงาน ด้วยกระบวนการ Devised Theatre
(กระบวนการสร้างงานร่วมกันอย่างเท่าเทียมระหว่างผู้กำกับการแสดงและนักแสดง) หรือกระบวนการ Deconstruct
(กระบวนการรื้อสร้าง) เพื่อการสร้างสรรคงานร่วมกันอย่างเท่าเทียมการทำงานที่เปิดพื้นที่ให้กับเสียงทุกเสียง นอกจากนี้
ยังมีกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างนักแสดงกับผู้ชมทั้งกระบวนการ Interactive Performance ที่เปิดพื้นที่ให้ผู้ชมได้
เข้ามามีส่วนร่วมกับนักแสดง เช่น การเลือกห้องที่จะชมละครในเรื่อง “Between” และการทำหน้าที่โหวตเพื่อกำจัด
นักแสดงในเรื่อง “นี่ไม่ใช่การเมือง” และยังเปิดเวทีการพูดคุยถามตอบ หรือที่เรียกว่า Post Show Talk เป็นพื้นที่แห่ง
การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักแสดงกับผู้ชม ในการจัดแสดงละครเวทีเรื่อง “รื้อ” ผู้จัดตั้งใจเชิญนักวิชาการมาเข้าร่วมใน

การพูดคุยแลกเปลี่ยนกับผู้ชมไม่ใช่ในฐานะนักวิชาการแต่เป็นในฐานะผู้ชมที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง ซึ่งส่งผลให้ประเด็นที่ละครต้องการนำเสนอพาตัวเองไปได้ไกลเกินกว่าพื้นที่ในโรงละคร เพราะมีนักวิชาการอย่างน้อย 2 คนที่เมื่อได้ชมละครเวทีเรื่อง “รื้อ” แล้วยังนำประเด็นไปต่อยอดในการครุ่นคิดต่อในพื้นที่ Social media เช่น ยุกติ มุกดาวิจิตร เป็นต้น ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมเหล่านี้เป็นเรื่องของสุนทรียะในการถกเถียงมากกว่าสยบยอม เป็นเรื่องของการแสดงออกมากกว่าเก็บกดปิดกั้น เป็นเรื่องของการนำเอาผู้ที่ไม่เคยรับรู้ที่เกี่ยวข้องมาเกี่ยวข้องกัน และเป็นการให้ที่ยืนในสังคมที่มีการเมืองให้กับผู้ที่ไร้ที่ทางในสังคม (Rancière, 1998, pp. 57-58.) การสร้างพื้นที่ให้กับความไม่ลงรอยในทางการเมืองในที่สุดจึงเป็นการสร้างสรรค์สังคมการเมืองให้เกิดขึ้น และจุดนี้เองจึงจะเป็นการสร้างสรรค์ “ประชาธิปไตย” ให้กับชีวิตทางการเมืองของสมาชิกของสังคมการเมือง

จากแผนภาพในส่วนต่อมาก็คือ รูปแบบ หรือ Form ที่กลุ่มละครเลือกนำมาปรับใช้ประเด็นที่เขาต้องการจะสื่อสารกับผู้ชมและสังคม กลุ่มละคร B-floor เลือกใช้การพูดด้วยร่างกายนั่นคือการใช้การแสดงในรูปแบบเช่น Physical Theatre ขณะที่พระจันทร์เสี้ยวการละครใช้ทั้ง Physical Theatre, Body Expression เป็นต้น จะเห็นได้ว่าทั้งสองกลุ่มเลือกรูปแบบการแสดงที่เป็นแนว Anti-realism เพื่อต้องการแสดงออกซึ่งเสรีภาพในการสร้างสรรค์พื้นที่ใหม่ๆทางการแสดงที่ไม่ได้ติดอยู่กับกรอบแบบ realism ซึ่งเป็นการเล่าเรื่องด้วยเหตุการณ์และบทสนทนา ขณะที่รูปแบบที่ทั้งสองกลุ่มเลือกใช้คือการสื่อสารโดยไม่ใช้คำพูด เป็นการสื่อสารด้วยร่างกาย ซึ่งในปัจจุบันการใช้ร่างกายเล่าเรื่องก็เป็นที่ยอมรับมากขึ้นเนื่องจากสามารถซ่อนนัยยะได้หลากหลาย อีกทั้งการใช้ร่างกายสื่อสารนั้นสามารถ “พูด” ได้ทุกเรื่องและเป็นการ “พูด” ที่เสียงดังเหมาะสมกับสถานการณ์ทางการเมืองของไทยอีกด้วย

บทสรุปสถานภาพด้านอิสรเสรีภาพหลังรัฐประหาร 2557 ของกลุ่มละครขนาดเล็กในประเทศไทย โดยใช้กรณีศึกษาของพระจันทร์เสี้ยวการละครและกลุ่มละคร B-floor ทำให้เห็นว่าแม้สถานการณ์ทางการเมืองทั้งก่อนและหลังการรัฐประหาร 2557 จะส่งผลต่ออิสรเสรีภาพของกลุ่มละครขนาดเล็กอย่างชัดเจน แต่พวกเขาก็ยังคงยืนหยัดสร้างสรรค์ผลงานละครเวทีเพื่อจะสื่อสาร “เสรีภาพทางความคิด” กับผู้ชมกลุ่มเล็กๆของเขาอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 4 ปีได้ร่วมเงารัฐประหาร เพื่อยืนยันว่าพื้นที่ทางศิลปะคือพื้นที่แม่แบบของปฏิบัติการทางประชาธิปไตยอย่างไม่มีพื้นที่ใดเทียบเคียงได้ในทางสังคม ด้วยความเชื่อมั่นว่าศิลปะสามารถใช้เป็นเครื่องมือบันทึกช่วงเวลาของสังคมแต่ละยุคสมัย และเป็นการแสดงออกถึงเสรีภาพในการสะท้อนความจริงผ่านการสร้างสรรค์ผลงานสู่สังคม

ขณะที่ในช่วงกลางปี 2560 การปิดปรับปรุงสถาบันปรีดี พนมยงค์ พื้นที่สร้างสรรค์ทางศิลปะและวัฒนธรรมที่กลุ่มละครขนาดเล็กของไทยโดยเฉพาะพระจันทร์เสี้ยวการละครและกลุ่มละคร B-floor ได้ใช้เป็นโรงละครขนาดเล็กในการจัดแสดงละครเวทีอีกทั้งเป็นพื้นที่ในการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการทางความคิด ส่งผลสั้นสะท้อนต่อการดำเนินงานของกลุ่มละครขนาดเล็กทั้งสองกลุ่มรวมถึงกลุ่มละครขนาดเล็กกลุ่มอื่นๆในประเทศไทยอีกด้วย แต่ถึงแม้พื้นที่สร้างสรรค์ทางกายภาพจะหดหายไป แต่พื้นที่แห่งอิสรภาพยังคงอยู่ ตราบเท่าที่พวกเขายังคงทำงานศิลปะ เพราะ “ศิลปะคือพื้นที่แห่งอิสรภาพ par excellence” (โดยสารัตถะและโดยสมบูรณ์) ปริณทลของศิลปะครอบคลุมทั้งทางกายภาพและทางมนทัศน์ ศิลปะคือพื้นที่เดียวในสังคมที่เปิดกว้างให้กับการปะทะของความคิด ข้อเสนอและมุมมองที่ “แตกต่าง” และ “ขัดแย้ง” อย่างแท้จริง ศิลปะคือพื้นที่ของอาหารทางจิตวิญญาณที่หล่อเลี้ยงสังคมและปูทางไปสู่ความเข้าใจโลกที่ต่างไปจากมุมมองปกติ และที่สำคัญที่สุด ศิลปะคือพื้นที่ของการจุดประกายความคิดที่จะนำไปสู่การถกเถียง วิพากษ์วิจารณ์และบ่มเพาะ “การยอมรับความคิดเห็นที่หลากหลาย” (tolerance of the diversity) ในทุกๆวัฒนธรรม (วันรัก สุวรรณวัฒนา, 2553)

นอกจากนี้กลุ่มละครขนาดเล็กในประเทศไทยได้ก่อตัวขึ้นเพื่อต่อสู้เรียกร้องสิทธิเสรีภาพ และมีพัฒนาการมาตลอด 40 ปีที่ผ่านมา จนถึงช่วงเวลาการต่อสู้ทางการเมือง 2553 – หลังรัฐประหาร 2557 ศิลปินต่างปรับตัวเองเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ชม การใช้พื้นที่ การเลือกเวลา

โอกาสที่เหมาะสม การคิดค้นรูปแบบศิลปะที่จะนำไปใช้ในกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่มีสีสันและมีชีวิตชีวามากขึ้น การปรับกระบวนการทัศน์ใหม่ของศิลปะนับเป็นการปรับแนวความคิดไปสู่การรับใช้สังคมในมุมกว้างเพื่อผู้คนทุกชนชั้น และทุกชนชาติอย่างสร้างสรรค์ (ณัฐนันท์ สิบปภากุล, 2555) ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงขอเรียกการปรับตัวทางศิลปะการละครในช่วงเวลานี้ว่าเป็น “ยุคละครสร้างสรรค์สังคม” เพื่อให้สอดคล้องกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่กำลังแพร่กระจายไปทุกมุมโลกอยู่ในขณะนี้ และเพื่อแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของศิลปะการละครในประเทศไทย

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการศึกษาเรื่อง “อิสรเสรีภาพของสื่อศิลปะการแสดงในการนำเสนอประเด็นทางการเมืองหลังรัฐประหาร 2557 : กรณีศึกษาพระจันทร์เสี้ยวการละครและกลุ่มละคร B-floor” ได้จำกัดขอบเขตในการศึกษาข้อมูลเฉพาะผลงานละครเวทีของพระจันทร์เสี้ยวการละครและกลุ่มละคร B-Floor จำนวนเพียง 5 เรื่อง ระหว่าง พ.ศ. 2557-2560 ซึ่งเป็นเพียงส่วนเล็กน้อยเมื่อเทียบกับผลงานของทั้งสองกลุ่มตลอด 20 ปีที่ผ่านมา นอกจากนี้แนวคิดเรื่องสุนทรียศาสตร์การเมืองของ ฌาคส์ รองซีแยร์ และแนวคิดการครองอำนาจนำของ อันโตนิโอ กรัมสซี ยังมีรายละเอียดในแง่มุมต่างๆที่น่าจะถูกนำไปใช้ในการมาวิเคราะห์ตีความ เพื่อนำเสนอ การปรับตัว/ต่อรองของกลุ่มละครขนาดเล็กกลุ่มอื่นๆ ในการยืนยันเรื่องเสรีภาพของตนเองได้อีกหลากหลายแนวทาง จึงควรมีการศึกษากลุ่มละครขนาดเล็กกลุ่มอื่นๆ เพิ่มเติมเพื่อให้เห็นภาพรวมของอิสรเสรีภาพของศิลปะการละครในประเทศที่กว้างขวางและชัดเจนขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐนันท์ สิบปภากุล. (18 ตุลาคม 2555). *จากศิลปะเพื่อชีวิตสู่ศิลปะสร้างสรรค์สังคม*. สืบค้นจาก <http://art-culture-academy2.blogspot.com/2012/10/004.html>
- วันรัก สุวรรณวัฒนา. (10 ธันวาคม 2553). *ศิลปะ เสรีภาพ และ ประชาธิปไตย*. สืบค้นจาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1291958039&grpId=&catid.
- omuretto. (26 มกราคม 2558). *บางละเมิด : The land 'We' do not own*. สืบค้นจาก <http://pantip.com/topic/33155192>
- Gramsci, A. (1971). *On Intellectual*. In *Prison Notebook*. Quintin Hoare and Geoffrey Nowell. Smith (ed). New York: International Publisher.
- Rancière, Jacques. (1998). *Dis-agreement: Politics and Philosophy*. University of Minnesota Press. Minneapolis.
- _____. (2006). “Thinking Between Discipline : an aesthetic of knowledge,” Jon Roffe (trans.) PARRHESIA. (1), 1 - 12.